

”Idrottsmedicinen har helt klart drivit ortopedin framåt”

– När en idrottsman som jag opererat vinner en tävling kan jag hoppa högt av glädje, berättar Ejnar Eriksson.

Hans intresse och entusiasm för idrottsmedicinen och dess möjligheter är inte att ta fel på. Han blev Sveriges förste professor på området. Det var 1987.

– Det är underligt att vi inte fick professuren långt tidigare, säger han kritiskt.

Idrottsmedicinen har en mycket lång historia, även i Sverige. Och den finns som en del inom många olika specialiteter, understryker Ejnar Eriksson.

Själv är han ortoped och kirurg och vill hålla sig till sitt eget område som är idrottstraumatologi.

Idrottsskadorna har en mycket lång historia. Det speglas bland annat i valet av namn på en amerikansk förening – Herodicus. Den är uppkallad efter en grekisk gymnastiklärare (Herodikos) under 400-talet f Kr, vars läror om diet och kroppsövningar påverkade Hippokrates. I USA är han sjukgymnastikens, men även idrottsmedicinens, fader.

Så fort man började idrotta och bland annat arrangera de första olympiska spelen så tränade folk förstås för mycket och fick skador och då ville de ha hjälp att bli bra. Så man kan lugnt säga att så länge det har funnits idrott har det också funnits idrottsmedicin i någon form, menar Ejnar Eriksson.

Idrottsmedicinen motarbetad

Han blev den förste svenske professor i idrottsmedicin, med inriktning på artroskopi och ortopedi. Det skedde så sent som för elva år sedan. Men många andra hade långt tidigare gjort insatser för idrottsmedicinen. Han hänvisar till några av sina föregångare inom den svenska idrottsmedicinen: Sten-Otto Liljedahl, som länge var fotbollslandslagens läkare och Rolf Ljungqvist, läkare för friidrottslandslaget bland annat vid OS i Melbourne 1956.

– Så det har funnits en aktiv idrottsmedicin länge och faktiskt av ganska hög kvalitet i vårt land. Någon egentlig status fick den dock inte förrän den första professuren inrättades.

– Det är underligt att vi inte hade fått den långt tidigare. Bland andra Sten-

Otto Liljedahl hade då länge försökt påverka idrottsrörelsen och politiker för att få en sådan. Men idrottsmedicinen var, och är fortfarande, utsatt för motstånd, berättar Ejnar Eriksson kritiskt.

Själv tog han upp frågan om en professor med Ingemund Bengtsson, som då var ordförande i Riksidrottsstyrelsen och Riksdagens talman. Svaret blev:

Ni skulle ha fått en sådan professor för länge sedan om det inte var för att era kollegor motarbetade er. Ledande

»Tavlan» är ett tack från Thomas Wassberg efter dennes OS-guld 1980. Ett par år tidigare hade skidkungen knäopererats av Ejnar Eriksson.

ortopedier och kirurger menade att det inte behövdes någon sådan professor.

– Man har på något vis sett ner på idrottsmedicinen. Den har inte varit tillräckligt fin. Det är mycket underligt speciellt med tanke på att den vetenskapliga kvaliteten var, och är, hög, kommenterar Ejnar Eriksson.

Men han anser också att en hel del av

motståndet kan stavas avundsjuka. När idrottsmän opererades stod det i tidningen – men inte när motsvarande ingrepp gjordes på andra patienter.

– Personligen tror jag att detta gjorde ett antal doktorer förbannade. De reagerade starkt och tyckte att de gjorde ju precis lika bra operationer men det råkade inte vara på idrottsmän och alltså stod det inte i tidningen. De försökte helt enkelt förhindra inrättandet av en professur i idrottsmedicin trots att den vetenskapliga kompetensen fanns.

Att professuren ändå kom till kan man tacka dåvarande idrottsministern, nuvarande landshövdingen, Ulf Lönnqvist för, hävdar Ejnar Eriksson. Han insåg att en duktig idrottsskador behövde behandling inte bara för att återgå till arbetet utan för att bli lika bra som före skadan.

Kraven mycket högre

– Och det är ett mycket, mycket högre krav än vad vi ställer inom den »normala medicinen». Och idrottsmän får ett stort antal helt andra skador än de som drabbar medelklassen, säger Ejnar Eriksson.

Men några pengar till professuren kunde idrottsministern inte få fram. I stället sköt Folksam och dåvarande Tipstjänst till medel. Idag stöds professuren, som sedan några år innehas av Per Renström, av Svenska spel.

Senare har det inrättats ytterligare två professurer i idrottsmedicin, i Umeå respektive Linköping. Dessa finansieras med statliga medel och innehas av Ronny Lorentzon respektive Jan Gillqvist.

Skandal

»Historiskt» har idrottsmedicinen varit väldigt eftersatt i läkarutbildningen, hävdar Ejnar Eriksson.

– Jag vill minnas att jag under min professorstid hade en eller två timmars undervisning under hela läkarutbildningen, berättar han och tillägger:

– Under en period hade vi här i Stockholm en av världens främsta idrottsfysiologer, professor Bengt Saltin. Jag tycker det är skandal att han inte utnyttjades för en enda timmes undervisning i läkarutbildningen.

Länge var det så att när en skadad idrottsskador kom till en läkare som inte var specialutbildad eller åtminstone specialintresserad och som inte riktigt förstod sig på skadan så kunde det låta så här:

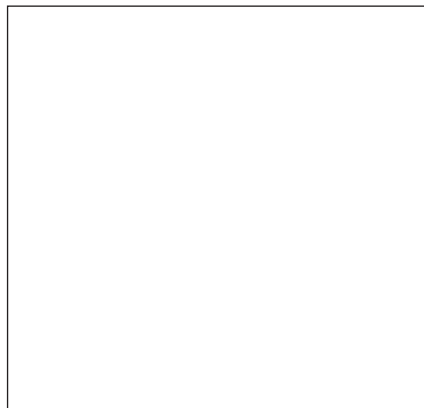
– Hur har skadan uppkommit?

– Jo, det blir när jag springer så och så mycket.

– Ja, men låt bli att springa så då.

Ejnar Eriksson konstaterar att det är ju inget bra svar till en idrottsskador.

Det har funnits, och finns enligt svenska utredningar än idag, säger han,

Boxningshandskarna fick Ejnar Eriksson som en symbolisk gåva när han blivit professor i idrottsmedicin. De var från ortopederna som räknade med att han skulle få slåss i sitt fortsatta arbete.

en tendens att tycka att idrottskador är självförfärdade och inte ska prioriteras.

– Den synen borde ha grävts ner för 30-40 år sedan. Idrottskador, åtminstone i mer kvalificerade sammanhang, är ju egentligen yrkesskador vilket gör att idrottsmannen måste ha samma rätt till behandling som en murare eller snickare som gör sig illa. T ex en fotbollsspelare på elitnivå lever ju på sin fotboll.

Satsar på att förebygga skador

Men idrottsmedicinen är inte bara behandling utan i mycket stor utsträckning en fråga om att förebygga skador.

Det största problemet inom bollsporter är främre korsbandsskador.

– Där lyckas vi bara få 80–90 procent bra operationsresultat, säger Ejnar Eriksson självkritiskt. Vi vill gärna nå 95 procent.

Dessutom tar det minst ett halvår för t ex fotbollsspelaren med en främre korsbandsskada att bli helt återställd.

Ejnar Eriksson berättar om en proprioceptiv träning som, enligt en Italiensk undersökning ledd av professor Cerulli, medförde en mycket kraftig nedgång i antalet främre korsbandsskador hos fotbollsspelare.

Bland halvprofessionella spelare har man låtit 20 utvalda lag träna med särskilda balans- och vipplattor. 20 andra lag har tränat som vanligt. I den förra gruppen blev frekvensen främre korsbandsskador 7 gånger lägre under en treårsperiod.

– Men, säger Ejnar Eriksson, folk är skeptiska. Det är ju så med nya rön att de behöver bekräftas från flera håll innan de accepteras.

I Sverige pågår nu en liknande studie bland kvinnliga fotbollsspelare i Stockholm och Umeå. Om man kan bekräfta de italienska resultaten så kan träningsmetoden komma att medföra en minsk-

ning av främre korsbandsskador i flera bollsporter, tror han.

Ejnar Eriksson framhåller ett annat område där man nått bra resultat.

– Vi har varit duktiga på att förebygga skador vid utförsåkning på skidor. Där gör sig många ordentligt illa.

Han berättar om skapandet av Skidsäkerhetsrådet och dess framgångsrika propaganda för att förebygga skadorna. En viktig bit, som startade på 1970-talet, har varit att testa fram säkrare bindningar som löser ut när man åker omkull. Det ledde tillsammans med utbildningsinsatser, även av Friluftsrådet, till en kraftig nedgång i antalet skador, bland annat underbensbrott, konstaterar han.

Tror på stark utveckling

Ejnar Eriksson tror på en stark utveckling för idrottsmedicinen i vårt land, med inriktning på elitidrotten.

– Men, säger han med eftertryck, man får inte glömma de breda grupperna, t ex de som motionsspringer och får överbelastningsskador. Allmänläkarna måste bli bättre på att ta hand om dem för många kommer först till just allmänläkarna med sina besvär.

Har drivit ortopedin framåt

När Ejnar Eriksson hade fått sin professur hade han väldiga problem på sin arbetsplats, Karolinska sjukhuset.

Detta var inte särskilt hemligt utan känt även på bland annat Huddinge sjukhus. Därifrån fick han, tillsammans med hälsningen att här kommer något du kan ha användning för i ditt fortsatta arbete på KS, symboliskt ett par röda boxningshandskar på vilka ortopederna hade skrivit sina namn. Han berättar om gåvan med värme och avslutar med ett mycket stort och långt skratt.

Men trots motståndet menar han att det är helt klart att idrottsmedicinen har utvecklats och drivits den vanliga ortopedin framåt. Han pekar på faktorer som betydligt kortade rehabiliteringstider och mindre smärtor t ex vid meniskoperationer.

»Fortfarande jätteskoj»

I sin ungdom var han själv väldigt aktiv, han cyklade, spelade fotboll och tävlade i orientering.

Intresset för idrottsmedicin vaknade på allvar därför att tidigare idrottskamrater kom till honom med sina skador och tyckte att han som läkare väl kunde »fixa» dem. Nu är han pensionerad sedan några år men har ändå fullt upp. Det är väldigt trångt i hans almanacka med inbjudningar från en lång rad olika institutioner runt om i världen.

– Det här är fortfarande lika kul som tidigare, jätteskoj!

Tom Ahlgren